

<https://dx.doi.org/10.21784/ZC.2021.006>

SAMANTA TURSKA

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Oswald Balzer (1853-1933) – wybitny historyk prawa i archiwista

Streszczenie:

Głównym celem artykułu jest ukazanie dorobku naukowego jednego z najznakomitszych polskich uczonych przełomu XIX i XX stulecia – Oswalda Balzera – historyka prawa, badacza dziejów ustroju Polski, sądownictwa i skarbowości, a także archiwisty. Rezultaty owocnych prac na polu działalności archiwalnej możemy odnaleźć w jego dziełach, które dały mu rozgłos oraz uznanie w kręgu naukowym. Jednakże rozpoznawalny był przede wszystkim dzięki swej ogromnej wiedzy z zakresu historiografii polskiej, mniej zaś utożsamiany z postacią archiwisty. Mimo upływu czasu, jego najstynniejsze dzieło, „Genealogia Piastów” z 1895 r., wciąż zachwyca niejednego czytelnika. Dlatego też wydaje się w pełni uzasadnione, aby przypomnieć tę nietuzinkową postać. W artykule przybliżono najważniejsze fakty z życia O. Balzera oraz przedstawiono krótką charakterystykę jego dorobku naukowego.

Słowa kluczowe: Oswald Balzer, historiografia, historia prawa, archiwistyka

Abstract:

The main aim of the article is to present the scientific achievements of one of the most eminent Polish scientists at the turn of the 19th and 20th centuries – Oswald Balzer – a historian of law, researcher of the history of the Polish governmental system, judiciary and taxation, as well as an great archivist. The results of fruitful work in the field of archival activities can be found in his works, which gave him public recognition and fame. However, he was recognizable for his vast knowledge of Polish historiography, and less identified with the figure of an archivist. Despite the passage of time, his most famous work, “The Genealogy of the Piasts” from 1895, still delights many readers. Therefore, it seems fully justified to recall this extraordinary person. The article presents the most important facts from O. Balzer’s life and presents a brief description of his scientific achievements.

Keywords: Oswald Balzer, historiography, history of law, archivistics

1. Wprowadzenie

Oswald Marian Balzer był historykiem prawa i ustroju, profesorem i rektorem Uniwersytetu Lwowskiego, dyrektorem Archiwum Krajowego Aktów Grodzkich i Ziemskich we Lwowie, twórcą i prezesem Towarzystwa dla Popierania Nauki Polskiej. Zastąpił jako ceniony wykładowca akademicki i wychowawca wielu pokoleń historyków, wielki polski patriota i obrońca słowiańszczyzny.

Urodził się 23 stycznia 1858 r. w Chodorowie na terenie Cesarstwa Austro-Węgierskiego, w rodzinie austriackiego urzędnika Franciszka Balzera oraz Antoniny z domu Kloss. W wieku chłopięcym Oswald Balzer przeżył ciężką chorobę, co wywarło wpływ na uformowanie się jego osobowości. Po przebyciu szkarlatyny, w czasie rekonwalescencji, skutkiem zmian wywołanych przez infekcję w lewym stawie biodrowym, nastąpiło przekręcenie kości udowej na zewnątrz. Zdarzenie to przykuło młodego pacjenta do łóżka na dwa lata i spowodowało trwałe kalectwo. Do końca swego życia Balzer mocno utykał i zarzucał charakterystycznie jedną nogą¹.

W 1859 r. rozpoczął edukację w szkole ludowej w Chodorowie. Następnie kontynuował naukę w Cesarsko-Królewskiej Szkole Wzorowej Rzymsko-Katolickiej we Lwowie. Po jej ukończeniu podjął dalszą edukację w tamtejszym III Cesarsko-Królewskim Gimnazjum im. Franciszka Józefa. Po maturze w roku 1878 rozpoczął studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Lwowskiego. Zamiłowania historyczne sprawiły, że przystąpił do Seminarium historycznego, kierowanego przez Ksawerego Liske, którego postać i warsztat naukowy wywarły ogromny wpływ na Balzera². Cztery rok studiów odbył na Uniwersytecie Jagiellońskim, pod kierunkiem Michała Bobrzyńskiego, uznawanego za najwybitniejszego przedstawiciela krakowskiej szkoły historycznej³. W dniu 31

---

¹ S. Nicieja, *Moje kresy. Obrońca Morskiego Oka*, Nowa Trybuna Opolska, 18 grudnia 2010 r., <https://nto.pl/moje-kresy-obronca-morskiego-oka/ar/4172439> (dostęp: 11 września 2021 r.).

² Z. Wojciechowski, *Oswald Balzer*, „Kwartalnik historyczny”, Rocznik XLVII – T. 1, Lwów 1933, s. 325.

³ Tamże, s. 327.

października 1883 r. uzyskał na UJ stopień naukowy doktora prawa, a następnie, w latach 1883–1884 odbył studia uzupełniające na Uniwersytecie w Berlinie⁴. Habilitację otrzymał w roku 1885 na podstawie rozprawy zatytułowanej „*Geneza Trybunału Koronnego. Studium z dziejów sądownictwa polskiego XVI wieku*”⁵. Dwa lata później został profesorem zwyczajnym, a od 1890 r. profesorem zwyczajnym historii prawa w Uniwersytecie Lwowskim. Była to pierwsza profesura historii prawa polskiego. Od 1891 r. objął też po Liskem dyrekturę Archiwum Krajowe Aktów Grodzkich i Ziemskich we Lwowie. Na stanowisku dyrektora Archiwum czuł się stróżem-kustoszem pomników narodowej przeszłości, jednakże z drugiej strony stanowiło ono warsztat prac edytorskich i konstrukcyjnych Balzera i jego uczniów⁶.

Jako nauczyciel akademicki „o dziwnej dobroci serca” garnał do siebie młodzież bez względu na wyznanie, narodowość, płeć (studentki należały wtedy do rzadkich wyjątków) i przekonania polityczne. Sumienny i sprawiedliwy nauczyciel, cierpliwie poświęcał swój cenny czas na zapoznanie się z pracami adeptów. Wykwintny stylista w piśmie i wymowie „był jednym z najświetniejszych mówców swej epoki. Głębia ujęcia przedmiotu, ożywienie go gorącym sercem, artystyczne ujęcie słowa, metaliczny dźwięk głosu, stalowe spojrzenie jego oczu, łączyły się w całość jedyną swego rodzaju, niezapomnianą dla tych, którzy go słuchali” – zapisał we wspomnieniach jeden z jego uczniów⁷.

2. Działalność naukowa

Jak wielu wybitnych historyków, Oswald Balzer swoją działalność pisarską rozpoczął od beletrystyki. Początkowo całkiem poważnie myślał o pisarstwie. Ideałem wydawał mu się wówczas Józef Ignacy Kraszew-

⁴ Tamże, s. 329.

⁵ Wydana w roku 1886 nakładem Redakcji „Biblioteki Umiejętności Prawnych” w Warszawie (zob. http://dir.icm.edu.pl/Geneza_Trybunału_koronnego), dostęp: 11 września 2021 r.

⁶ M. Rokosz, *Oswald M. Balzer – uczonec i obywatel*, Stowarzyszenie Absolwentów I Liceum Ogólnokształcącego w Zakopanem im. Oswalda Balzera, <http://www.ab-solwencilo-zakopane.pl/balzer.htm> (dostęp: 11 września 2021 r.).

⁷ Tamże.

ski i jego imponująca twórczość historycznoliteracka. Jak większość debiutantów, zaczął od pisania wierszy. W siódmej klasie gimnazjum napisał komedię „Kłopoty panicza”, a tuż przed maturą – sztukę sceniczną „Konkurenci panny Eudoksji”, którą nawet ogłoszono drukiem i przetłumaczono na język czeski. Bohater tego utworu, Leon, przypomina charakterologicznie młodego Balzera i mówi o sobie, że jest poetą. Niedługo później Balzer przetłumaczył z greckiego „Iliadę” Homera. Utwory literackie Balzera niczym szczególnym jednak się nie wyróżniały. Gdy pod koniec życia przypomniano mu tę twórczość, mówił, iż należy ona do grzechów młodości, „kiedy głowę zaprzętały mi ładne panienki, a nadmiar zainteresowania nimi szukał ujścia w beletrystyce”⁸.

Dzięki literackim zamiłowaniom w młodości, Balzer uniknął bycia w późniejszych latach „historykiem-rzemieślnikiem” sucho, jak księgowy, zestawiającym źródła. Umiał pisać z pasją i powabem. Dbał o stylistyczną gładkość i kulturę słowa. Potrafił imponować wyrefinowaną formą, a krasomówczymi zdolnościami hipnotyzować słuchaczy. Działalność naukowa Balzera bardzo rozległy zakres tematyczny, zaś jej dorobek jest wyjątkowo bogaty. Są to setki artykułów, rozpraw, recenzji i monografii, a ponadto prace edytorskie, redakcyjne, wykłady i seminaria⁹.

Niewątpliwie ponad całą działalność pisarską Balzera wyrasta jedno jego dzieło, mające charakter ze wszech miar monumentalny. Jest to „Genealogia Piastów” – owoc długoletnich poszukiwań archiwalnych i dociekań, oparty na głębokich, wszechstronnych studiach. To właśnie Balzer, po raz pierwszy w dziejach Polski, gruntownie przebadał źródła dotyczące ponad sześciowiekowej historii rodu Piastów. Ustalił tysiące dat, faktów i wydarzeń, usunął setki niedokładności, wątpliwości, nieporozumień oraz funkcjonujących dotychczas błędnych sądów. Ukazał panoramę najstarszej polskiej dynastii panującej począwszy od Siemomysła – legendarnego ojca Mieszka I aż po ostatniego Piasta, Janusza III Mazowieckiego. Przedstawił i scharakteryzował niemal wszystkich po-

---

⁸ S. Niciejka, *Moje kresy...*

⁹ Tamże.

tomków tego licznego rodu i ustalił ich związki rodzinne z innymi dynastiami europejskimi. Była to praca istic benedyktyńska. Współcześnie, gdy nad takimi zagadnieniami pracują całe zespoły naukowców, trudno jest uwierzyć, iż pracę tę wykonał jeden człowiek, nie dysponujący możliwościami technicznymi posiadanymi przez dzisiejszych badaczy¹⁰.

„Genealogia Piastów” została wydana w 1895 r. Dzieło to po dzień dzisiejszy znajduje się w obiegu naukowym i stanowi ważną lekturę dla historyków zajmujących się epoką średniowiecza. Autor ujawnił w nim cechy znakomitego analityka, prowadzącego precyzyjne wywody w oparciu o fragmentaryczne źródła, a przy tym prezentującego doskonałą ekonomię słowa, gdyż potrafił w jednym tomie zawrzeć ogromną ilość danych encyklopedycznych¹¹. Pracą tą wybudował sobie Balzer trwały pomnik w polskiej historiografii¹². Warto dodać, iż o ponadczasowości „Genealogii...” świadczy fakt, że w 2005 r. ukazało się jej drugie wydanie, nakładem krakowskiego wydawnictwa Avalon.

Spośród liczącego przeszło 250 pozycji dorobku naukowego Oswalda Balzera tytułem przykładu warto wskazać takie jak:

- Kancelarye i akta grodzkie w wieku XVIII;
- Geneza Trybunału Koronnego;
- Registr złoczyńców grodu sanockiego 1554–1638;
- Walka o tron krakowski w latach 1202–1210/11;
- O następstwie tronu w Polsce;
- Historia ustroju Austrii w zarysie;
- O zadrudze słowiańskiej;
- Z powodu nowego zarysu historii ustroju Polski;
- Morskie Oko. Wywód praw polskich przed sądem polubownym w Gradcu;
- O kilku kwestiach spornych z historii ustroju Polski;

¹⁰ Tamże.

¹¹ W pracy autor analizuje genealogię pierwszych Piastów, linię wielkopolską, małopolską, kujawską i mazowiecką. Przedstawia wykaz Piastów rzekomych, zaś całość domyka spis przedstawicieli badanego rodu panującego. Zob. *Genealogia Piastów*, wydanie Akademii Umiejętności w Krakowie, 1895 r.

¹² Tamże.

- Państwo polskie w pierwszym siedemdziesięcioleciu XIV i XVI wieku;
- Skartabelat w ustroju szlachectwa polskiego;
- Stolice Polski 963-1138;
- Skarbiec i archiwum koronne w dobie przedjagiellońskiej;
- Królestwo Polskie 1295–1370, t. I-III;
- Narzaz w systemie danin książęcych pierwotnej Polski;
- *Corpus iuris Polonici* 1506–1522, t. III oraz cz. I tomu IV obejmująca lata 1523–1534;
- Porządek sądów i spraw prawa ormiańskiego z r. 1604;
- Przegląd palatynów polskich w czasie panowania Piastów¹³.

Oswald Balzer należał do tej generacji badaczy, którzy powodowani chęcią odrobienia zaniedbań i dogonienia nauki europejskiej przyjęli za zasadę działania słowa: *pro veritate et pro Patria* (dla prawdy i dla Ojczyzny). „Obdarzony z natury wielkimi zdolnościami intelektualnymi, które go predysponowały na badacza naukowego: zmysłem badawczym, znakomitą pamięcią, wszechstronnym zainteresowaniem dla wiedzy, łatwością przechodzenia od najściślejszej analizy do szerokich koncepcji syntetycznych, wszystkie te cenne właściwości przyrodzone podpierał pracowitością bez miary, wytrwałością oraz umiejętną organizacją czasu i pracy. Zamiłowania naukowe Balzera płynęły z czystych źródeł emocjonalnych, ze szlachetnej pasji naukowej, która prześwieślała wszystkie jego poczynania.¹⁴”

3. Działalność archiwalna

Niezależnie od kariery akademickiej, Oswald Balzer był profesjonalnym archiwistą, we współczesnym rozumieniu tego słowa. Początkowo swą wiedzę pogłębiał pod kierunkiem wspomnianego już Ksawerego Liske w ramach ćwiczeń paleograficznych i dyplomatycznych, następnie zaś, w obszarze nauk pomocniczych, kontynuował ją w Berlinie

---

¹³ Zob. biogram O. Balzera w: *Polskim Słowniku Biograficznym*. T. I, 245-248 oraz Z. Wojciechowski, *Oswald Balzer...*, s. 440–443.

¹⁴ M. Rokosz, *Oswald M. Balzer – uczonego i obywatela...*

u H. Breslaua¹⁵. Swoje pierwsze kroki stawiał w archiwum lwowskim, potem w krakowskim, gdzie był aplikantem od 1 października 1881 r. do 1 lipca 1882 r., w czasie, gdy równolegle studiował prawo na Uniwersytecie Jagiellońskim. Pierwszymi pracami, jakie wykonał w związku z działalnością archiwalną, było zestawienie całego zasobu ksiąg, które posiadało archiwum. Zestawienie to było raczej niezbyt szczegółowe, ale dawało młodemu aplikantowi możliwość zorientowania się, jakie materiały źródłowe może mu dostarczyć archiwum¹⁶.

Pierwsza praca naukowa Balzera została poświęcona poznawaniu zasobów archiwalnych i nosiła tytuł „Kancelarje i akta grodzkie w wieku XVIII”. Na podstawie konstytucji i badania wewnętrznej praktyki kancelaryjnej zrekonstruował on sposób wytwarzania się registratury sądowej w czasach dawnej Rzeczypospolitej, co stworzyło teoretyczne podstawy dla systematycznego układu polskich archiwaliów sądowych. Warto nadmienić, że wyprzedził on wypracowaną znacznie później zasadę, w myśl której wszelkie porządkowanie archiwaliów należy oprzeć na działalności władzy lub urzędu, której akta przekazuje się do archiwum¹⁷.

Do najwcześniejszych jego prac archiwalnych, okazujących zażyłość z tymi źródłami, należy „Regestr złoczyńców ogrodu sanockiego 1554-1638”, opracowany na podstawie ksiąg grodzkich. Następnie pojawia się opracowanie „Indeksów materyji prawnych” w tomach XI-XV dla wydawnictwa „Akta grodzkie i ziemskie”, przygotowanych dla Ksawerego Liske. Już wówczas okazało się, że zanim Oswald Balzer osiągnął mistrzowski poziom pod względem komentowania i interpretacji tekstu, cechował się zaletami, takimi jak: doskonałe teoretyczne oraz praktyczne opanowanie przedmiotu, jasność i przejrzystość konstrukcji haseł, dokładność bez zbędnej drobiazgowości¹⁸.

Dnia 27 lutego 1891 r. po długiej chorobie zmarł K. Liske i tym samym zwolniło się stanowisko dyrektora archiwum lwowskiego. Jego

¹⁵ H. Polackówna, *Oswald Marjan Balzer (1858-1933)*, „Archeion. Czasopismo naukowe poświęcone sprawom archiwalnym”, vol. 11, Warszawa 1933, s. 8.

¹⁶ H. Polackówna, *Oswald Marjan Balzer...*, s. 8.

¹⁷ Tamże, s. 9.

¹⁸ Tamże, s. 10.

następcą został mianowany profesor Oswald Balzer. Wobec wyjątkowych kwalifikacji Akademia Umiejętności rekomendowała właśnie jego osobę. Tuż po objęciu kierownictwa archiwum lwowskiego, Balzer wprowadził szereg zmian w instrukcji dla archiwów pochodzącej z 1878 r. Instrukcja ta w art. 5 nakazywała porządkowanie archiwów tak, aby w sposób alfabetyczny tworzyć indeksy osób i miejscowości, wspólne dla różnych grodów i ziemstw każdego województwa. Zamiast tego zaproponował, aby indeksowanie przeprowadzić na podstawie starych indeksów sporządzonych w końcu wieku XVIII w. Obliczył nawet czas potrzebny na dokonanie tego zabiegu¹⁹.

Jedną z ważniejszych zasług Balzera na polu działalności archiwalnej był pomysł zorganizowania podręcznej biblioteki archiwalnej, złożonej z dzieł teoretycznych z archiwistyki, prawa polskiego, heraldyki, genealogii, sfragistyki, podręczników historycznych, słowników geograficznych, leksykonów. Kompletował tę bibliotekę do swych ostatnich dni oraz bibliotekę Towarzystwa Narodowego, którego był prezesem²⁰.

Praca archiwum nie kończyła się jednak na samym gromadzeniu materiałów archiwalnych. Balzer kładł bowiem nacisk na systematyczne porządkowanie archiwaliów w celu ich udostępniania dla użytku naukowego. Nie znosił chaosu w swoim otoczeniu. Pod jego kierownictwem wykończono rękopiśmienne repertoria z najważniejszych akt grodzkich i ziemskich²¹.

Po wielu latach przerwy Oswald Balzer powrócił do tematu z dziedziny archiwalnej o szerokim horyzoncie czasowym – mianowicie zbadania początków archiwum koronnego w pracy pt. „Skarbiec i archiwum koronne w dobie przedjagiellońskiej”. Dzieło to spotkało się z chłodnym odbiorem, głównie z uwagi na wąską podstawę źródłową, na której się opierało. Cechowała je natomiast wieloaspektowość i skrupulatność

---

¹⁹ Tamże, s. 12.

²⁰ R. Nowacki, *Wybitni uczeni Uniwersytetu Jana Kazimierza. Oswald Balzer (1858-1933)*, <https://www.lwow.com.pl/rocznik/balzer.html> (dostęp: 11 września 2021 r.).

²¹ Tamże.

badania naukowego, m.in. uwagi o najdawniejszych urzędnikach skarbu i kancelarii księżęcej czy o falsyfikatach archiwum koronnego²².

Przez 43 lata pracy na stanowisku dyrektora archiwum Oswald Balzer wykształcił łącznie 32 aplikantów.

4. Poglądy polityczne

Oswald Balzer nigdy nie należał do stronnictw politycznych. Nie odcinał się jednak od aktualnych problemów społecznych i narodowych. Jego nazwisko często gościło na łamach gazet i periodyków różnych odcieni, wychodzących na terenie Galicji i innych krajów monarchii habsburskiej. Znane było w Warszawie, Poznaniu, Petersburgu, Berlinie, Paryżu, Londynie. Jego artykuły koncepcyjne i polemiczne oraz mowy publiczne, wygłaszane w sposób „dobitny i z prawdziwym przejęciem”, szczególnie wystąpienia w obronie kultury i praw narodu polskiego wywoływały szeroki rezonans społeczny. Podejmowana przez niego wieloaspektowa działalność rozstawiła go na forum publicznym i umożliwiła skuteczne oddziaływanie na postawę społeczeństwa. W momentach przełomowych bądź ważnych dla narodu zdarzało się, że występował po stronie tych stronnictw politycznych, których w danym czasie nie popierał, wspierając prądy społeczne przychylnie narodowi polskiemu. Jednym z najśłynniejszych działań Balzera na rzecz polskości było poprowadzenie terytorialnego sporu między Węgrami a Galicją o przynależność Morskiego Oka, rozstrzygniętego na korzyść Galicji w roku 1902²³.

5. Zakończenie

Oswald Balzer zmarł we Lwowie 11 stycznia 1933 r. i spoczął na Cmentarzu Łyczakowskim, w rodzinnym grobowcu (pole nr 78).

Podążając szlakiem biograficznym, najwięcej zachowanych po dziś dzień miejsc związanych z profesorem odnaleźć można we Lwowie. To

²² Również ta praca O. Balzera doczekała się współczesnego wydania nakładem Wydawnictwa Napoleon V, Oświęcim, 2016.

²³ Zob. szerzej R. Nowacki, *Oswald Balzer w obronie kultury i praw narodu polskiego*, „Przegląd Historyczny” 2001, Nr 92/1, s. 43-63.

właśnie tam, na ówczesnej ulicy Marszałkowskiej, czynnie pracował w murach Uniwersytetu Lwowskiego. W czasach sporu o Morskie Oko wykładał w starym gmachu uniwersyteckim. Silne więzy emocjonalne łączyły go z Archiwum Krajowym Akt Grodzkich i Ziemskich we Lwowie, które mieściło się w dawnych budynkach klasztoru bernardynów. Przez czterdzieści lat przychodził na Plac Bernardyński gdzie karmił ptaki, a później przed kościołem obnażał głowę, rozdawał jałmużnę starcom i kalekom, i wchodził do archiwum, gdzie bez reszty oddawał się pracy. W krużganku umieszczono pamiątkową tablicę z tytułami jego klasycznych dzieł. Umieszczono również informację o jego wkładzie w walkę o Morskie Oko. Zachowała się także przy ul. Zyplikiewicza, obecnie Iwana Franki 46, kamienica, w której mieszkali Balzerowie. Istnieje również budynek słynnego III Liceum i Gimnazjum im. Stefana Batorego, do którego uczęszczał²⁴.

Wielki format osobowości lwowskiego uczonego trafnie zobrazował w 1934 r. prof. Franciszek Bujak słowami: „Obok zmarłego Sienkiewicza, przedstawiciela literatury pięknej i żyjącego jeszcze Ignacego Paderewskiego, przedstawiciela sztuki był Balzer, przedstawiciel nauki, trzecim z rzędu najświetniejszym obrońcą praw narodu i najszlachetniejszym wyrazicielem duszy polskiej.”²⁵

Bibliografia:

- Biogram O. Balzera [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, <http://www.psb.pan.krakow.pl/index.php/pl/>.
- Nicieja S., *Moje kresy. Obrońca Morskiego Oka*, Nowa Trybuna Opolska, 18 grudnia 2010 r., <https://nto.pl/moje-kresy-obronca-morskiego-oka/ar/4172439>.
- Nowacki R., *Oswald Balzer w obronie kultury i praw narodu polskiego*, „Przegląd Historyczny” 2001, Nr 92/1.

---

²⁴ W. Wilczek, *Oswald Balzer, obrońca Morskiego Oka*, Wydawnictwa Tatrzańskiego Parku Narodowego, Zakopane 2008, <https://tpn.pl/files/news/editor/files/Foldery/Oswald%20Balzer.pdf> (dostęp: 11 września 2021 r.).

²⁵ Tamże.

- Nowacki R., *Wybitni uczeni Uniwersytetu Jana Kazimierza. Oswald Balzer (1858-1933)*, <https://www.lwow.com.pl/rocznik/balzer.html>.
- Polackówna H., *Oswald Marjan Balzer (1858-1933)*, „Archeion. Czasopismo naukowe poświęcone sprawom archiwalnym”, vol. 11, Warszawa 1933.
- Rokosz M., *Oswald M. Balzer – uczone i obywatel*, Stowarzyszenie Absolwentów I Liceum Ogólnokształcącego w Zakopanem im. Oswalda Balzera, <http://www.absolwencilo-zakopane.pl/balzer.htm>.
- Wilczek W., *Oswald Balzer, obrońca Morskiego Oka*, Wydawnictwa Tatrzańskiego Parku Narodowego, Zakopane 2008, <https://tpn.pl/files/news/editor/files/Foldery/Oswald%20Balzer.pdf>
- Wojciechowski Z., *Oswald Balzer*, „Kwartalnik historyczny”, Rocznik XLVII – T. 1, Lwów 1933.